

عملکرد یک‌سالهٔ وزارت ارشاد براساس برنامه‌های اعلامی وزیر به مجلس چندان هم تحولی نبوده است

تحول؟!

شاید وقتی دیگر

محمدحسین سلطانی

صبرنگار گروه فرهنگ

۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۳، سیدعباس صالحی برای صندلی خیابان بهارستان، ۹ صفحه برنامه منتشر و به مجلس تقدیم کرد. دو روز بعد برنامه اصلاح می‌شود و ۸ از صفحه‌به ۱۷ صفحه می‌رسد، جزئیات بیشتر شده و چند وعده، البته به صورت کلی، اضافه می‌شود. برنامه صالحی یکی از مختصرترین برنامه‌های وزارتست و صالحی با همان برنامه ۲۷۲ رأی می‌آورد؛ یعنی تنها ۱۶ نفر به صالحی رأی نمی‌دهند. حدود یک سال از حضور صالحی روی صندلی وزارت ارشاد می‌گذرد (که دقتش می‌شود ۱۱ ماه و ۷ روز)، تنها معیار در دست رسانه‌ها برای ارزیابی صالحی همان برنامه ۱۷ صفحه‌ای است؛ برنامه‌ای که اگر مقدمه، فهرست و صفحه معرفی‌اش را حذف کنیم ۱۴ صفحه برای ارزیابی می‌ماند، ۱۴ صفحه‌ای که فارغ از کلی‌گویی‌ها ۳۴ برنامه را در ذیل ۴ کلان‌برنامه و ۷ حوزه مختلف منتشر کرده است. پیش از بررسی برنامه صالحی این را باید در نظر گرفت؛ روی اجرایش جنگ، تغییرات مدیریتی سال اول و موضوعاتی از این قبیل اثرگذار بوده قطعاً بررسی عملکرد صالحی نیز باید با در نظر گرفتن همین موضوعات انجام شود.

برنامه صالحی ذیل چهار ۴ کلان‌برنامه تعریف شده؛ «کلان‌برنامه ۱: مردمی‌سازی و عدالت فرهنگی»، «کلان‌برنامه ۲: کاربست فناوری‌های نوین برای بهبود تنظیم‌گری و مقررات‌گذاری»، «کلان‌برنامه ۳: رونق اقتصاد فرهنگ و توسعه صادرات فرهنگی» و «کلان‌برنامه ۴: پایداشت و تقویت اصالت و هویت ایرانی-اسلامی». این چهار کلان‌برنامه در قیاس با برنامه او برای وزارت فرهنگ در سال ۱۳۹۶، تغییرات قابل توجهی داشته؛ صالحی در برنامه سال ۹۶ خود، سه هدف تعیین کرده است: «صیانت و تعالی هویت و سبک زندگی اسلامی-ایرانی»، حمایت و تقویت آفرینش‌های فرهنگی و هنری» و «ارانه‌نقش‌پشتاز و الهام‌بخش فرهنگی ایران در منطقه و جهان». به طور مشخصی برنامه‌های صالحی در سال ۱۴۰۳ در نسبت با ۷ سال قبل‌تر جزئی‌تر شده و محور اصلی روی اقتصاد فرهنگ و مسأله عدالت فرهنگی رفته است و قرار بود بر همین مبنا هم اقدامات صالحی در ارشاد، صورت بپذیرد و عملیاتی‌تر شود. قرار است در این گزارش اقدامات صالحی ۱۴۰۴ را مورد بررسی قرار دهیم، اقداماتی که ذیل ۶ معاونت ارشاد انجام شده و بحث‌های زیادی با خود به همراه دارد:

محور اول: سنت‌ها، نهادها، آیین‌ها و ارزش‌های اسلامی و ملی

در برنامه صالحی ۷ محور تعیین شده است که اولین مورد آن مربوط به «سنت‌ها، نهادها، آیین‌ها و ارزش‌های اسلامی و ملی» است که ذیل آن ۷ محور اجرایی آمده است: «حمایت از توسعه تولید و ترویج آثار و محصولات فرهنگی، هنری و رسانه‌های مجازی»، «تقویت آفرینش‌های فرهنگی و هنری کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد»، «حمایت از برنامه‌های ناظر به تولید و ترویج مفاهیم قرآن و اهل‌بیت(ع) توسط مؤسسات قرآنی»، «حمایت از حفظ و تقویت خرده‌فرهنگ‌های اقوام و مذاهب در نقاط مختلف کشور»، «حمایت از توسعه، تولید و ترویج آثار محصولات فرهنگی و هنری بومی اقوام ایرانی»، «حمایت از شخصیت‌پردازی و تولید کالا‌های فرهنگی برای ترویج و نهادینه‌سازی مفاخر دینی، ملی و انقلابی» و «استفاده از ظرفیت‌های وقف و امور خیریه برای تقویت اقتصاد فرهنگ». بر اساس آنچه صالحی در برنامه خود اعلام کرده، به مسأله مساجد، مردمی‌سازی تولیدات فرهنگی به واسطه محله‌ها، شخصیت‌پردازی در حوزه مد و لباس و همچنین افزایش تولیدات در موضوعات اعتقادی و فرهنگی و اسلامی توجه نشان داده شده. با این حال به جز چند اجلاسیه و اقداماتی ذیل جشنواره مد و لباس فجر و فردخت(که البته به دلیلی نزدیک به دولت قبل از اقدامات مشترک دولت سیزدهم و چهاردهم فرض می‌شود) و نمایشگاه‌های استانی (که آن هم به صورت پراکنده و نه در همه استان‌ها انجام شده) اقدام دیگری صورت نگرفته است.

محور دوم: کتاب و چاپ و نشر

وزیر ارشاد چند روز پیش از نمایشگاه کتاب معاونت امور فرهنگی وزارتخانه‌اش را منصوب کرد و از وقت اضافه‌ای‌ترین مدیران و معاونت‌های دولت چهاردهم لقب گرفت. از طرفی اتفاقاتی مثل گرانی کتاب و کاغذ، عدم حضور مؤثر در نمایشگاه‌های بین‌المللی و اقدامات کم‌اثری مثل فلوشیپ در نمایشگاه کتاب نتیجه‌بخش نبود و حتی احداث حدود ۲۴ کتابخانه جدید هم نتوانست تحولی را رقم بزند، با این حال، افزایش میزان فروش و بازدید در نمایشگاه کتاب امسال مشهود بود که باعث شد، معاون فرهنگی ارشاد نمره متوسطی در مهم‌ترین رویداد کتابی کشور داشته باشد.

با این همه به نظر می‌رسد حضور انتشارات‌های ایرانی در منطقه کماکان ادامه دارد، هر چند اقدام تحولی خاصی در این زمینه انجام نشده و میزان انتشار تولیدات مختلف فرهنگی داخلی به کشورهای همسایه بر اساس همان مقدار سال‌های گذشته است. از طرفی روی تقویت ارزش‌ها و نمادهای ایرانی روی کتاب‌ها تأکید شده که این موضوع هم چندان شامل تحول نشده و سیر کنونی بر بنیاب همانی است که در دولت قبلی بوده.

محور سوم: هنرهای نمایش، تجسمی و موسیقی

در میان معاونت‌های مختلف ارشاد دولت چهاردهم، یکی از پرخیرترین معاونت‌ها مربوط به معاونت هنری ارشاد بود. نادره رضایی یکی از اولین معاون‌هایی است که توسط صالحی منصوب شده و می‌توان او را یکی از چهره‌های قابل بحث زن در وزارت ارشاد دولت چهاردهم عنوان کرد. معاونت زیر نظر رضایی از طرفی با جشنواره‌های مختلفی همچون فجر (در حوزه موسیقی، تئاتر و هنرهای تجسمی) مواجه شد و نیز با اتفاقاتی مانند جنگ رویه‌رو شد و نیاز به واکنش سریع داشت. با این همه عملکرد رضایی و صالحی از چند جهت مورد بررسی است؛ اول آنکه معاونت هنری تغییرات بسیاری را تجربه کرده و هر چند هفته یک بار دچار تغییر مدیریتی می‌شود، از طرفی حواشی بسیاری حول این معاونت شکل گرفت که باعث شد تنها معاونتی که ارشاد را به سر خط اخبار و حواشی می‌آورد، معاونت

محور بدون اقدام (چهارم و هفتم): رسانه و تبلیغات و فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی

وزارت ارشاد در حوزه فضای مجازی و تبلیغات تقریباً اقدام مؤثری نداشت. از جهتی این موضوع را می‌توان به دلیل چندوجهی بودن این موضوعات و درگیر بودن نهاد‌های مختلف در آن دانست ولی آنچه به نظر می‌رسد، ارشاد نتوانست آنتنجان اقداماتی در راستای تحول در این حوزه را انجام دهد. به عنوان مثال در حوزه چندبندی که مربوط به سند راهبردی فضای مجازی بود، تنها اقدام مؤثر، نهایی کردن پیش‌نویس سند ساماندهی تبلیغات در فضای مجازی بود که البته آن هم پس از مدتی در میان اخبار گم شد. در حوزه خبر نیز ارشاد صرفاً سعی کرد، نگاه سلبی نداشته باشد و در ورطه ایجاب هم چندان حرکت فعالانه‌ای نداشت. به عنوان مثال در برنامه صالحی آمده است: «شبکه‌سازی فعالیت‌های محتوایی و میدانی رسانه‌ای با فعالان متناظر خارجی» که خب عدم یا حضور کم‌رنگ رسانه‌های خارجی در رویدادهای مطرح کشور خود نشان از بی‌توجهی به این موضوع در سالی که گذشت داشت. حتی اگر این موضوع را در نظر نگیریم باز هم ارشاد در موضوعاتی مثل «توسعه نظام محتوا و خدمات محتوایی در فضای مجازی»، «ترویج و ارتقای سواد فضای مجازی؛ از قبیل فرهنگ کاربری و هشیارسازی»، «طرح ارتقای ظرفیت مشارکت‌های مردمی و تشکال‌های مردم نهاد در فضای مجازی» و «حمایت از ایجاد و تقویت سامانه‌ها و سکوی‌های فناوری پایه در ساحت‌های تولید، نظارت و مصرف فرهنگی» اقدام قابل توجهی نداشت که باید دید در سال جدید، آیا اقدامات صالحی و معاونت رسانه‌ای و تبلیغات اتفاقی رقم می‌خورد یا خیر.

محور پنجم: سینما، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای
در حوزه پویانمایی شاید مهم‌ترین اقدام دولت چهاردهم را بتوان منصوب کردن حامد جعفری به عنوان تهیه‌کننده انیمیشن به ریاست بنیاد سینمایی فارابی عنوان کرد. فارغ از این موضوع در مواجهه با برنامه‌های مختلف ارشاد در حوزه سینما، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای چندان اقدام تحولی‌ای انجام نشده. رانند فریدزاده به عنوان ریاست سازمان سینمایی در مصاحبه‌ها و نشست‌های مختلف از عزم این سازمان برای ورود سینما و پویانمایی ایران به بازار جهانی می‌گوید اما عملاً اقدام مؤثری در این باره دیده نمی‌شود. با این همه سیر انیمیشن در ایران مسیر رو به رشد و منطقی خود را در چند سال اخیر طی می‌کند و حضور در جشنواره‌های بین‌المللی و اسکار و البته فروش نسبتاً خوب در کشورهای همسایه و منطقه از اقدامات فعالان این عرصه است که به دلیل سابقه چندین ساله آن نمی‌توان گفت از دستاوردهای دولت چهاردهم محسوب می‌شود، با این حال باید دید آیا فریدزاده و صالحی برنامه‌ای برای آینده حضور بین‌المللی آثار ایرانی دارند یا این‌که برنامه‌هایی همچون تقویت و حمایت از VOD ها در بازار بین‌المللی و یا حمایت از تولید مشترک با سینماگران کشورهای همسایه به صورت جدی دنبال نخواهند شد و صرفاً در حد همان ۱۷ صفحه باقی می‌مانند.

محور ششم: دیپلماسی عمومی و روابط فرهنگی بین‌المللی

اصولاً دیپلماسی عمومی و روابط فرهنگی بین‌المللی اتفاق زودبادهی نیست و نباید توقع داشت کار تیم صالحی به سرعت جواب بدهد. اخباری از وزارت ارشاد درباره تعامل این وزارتخانه با کشورهای مختلف و البته به کار افتادن راینژ نی فرهنگی در کشورهای منطقه به گوش می‌رسد، چندین سفر هم از خود وزیر تا معاونت‌ها به کشورهای روسیه و ترکیه و چند کشور دیگر منطقه داشته‌اند، با این همه بعید به نظر می‌رسد روند فعلی با نگاهی تحولی سرعت بگیرد.

مسأله جنگ در حال حاضر در کشور مهم شده و قطعاً دیپلماسی عمومی و فرهنگی به موازات جنگ می‌توانند حلقه واسطی باشند میان نگاه ایرانی– اسلامی و نگاه کشورهای منطقه و جهان. با این همه صرفاً دیدار در حد مسئولان عالی‌رتبه نمی‌تواند نتیجه‌بخش باشد و قطعاً در آینده نزدیک صالحی را از اهداف مختلفی که برای خود ترسیم کرده دور و دورتر می‌کند. و در پایان، سیدعباس صالحی از همان ابتدا هم تأشنا با این وزارتخانه نبود و می‌دانست که ارشاد در دولت وفاق، به عنوان حلقه واسط عمل می‌کند و شاید بخش مهمی از گفتمان دولت بر عهده وزارتخانه زیر نظر اوست. با این همه برنامه‌های کلی ۱۷ صفحه‌ای او به مجلس، در همان ابتدا نشان داد مسیر همواری پیش روی صالحی ۶۱ ساله نیست. مواجهه با جنگ کار را برای او سخت‌تر کرد اما قطعاً در بسیاری از حوزه‌ها فرصت‌هایی را برای او و دولت چهاردهم پدید آورد که با غنیمت شمردن آن‌ها می‌تواند عملکرد وزارتخانه مذکور را تا سطح عالی پیش ببرد. با این همه ارزیابی نهایی بر عملکرد یک‌ساله وزارت ارشاد دولت چهاردهم ما را با کلماتی چون متوسط و پرنوسان و البته کند مواجه می‌کند، وزارتخانه‌ای که به نظر می‌رسد برای سه سال آینده عملیاتی‌تر و چابک‌تر باشد و نگاه عدالت‌محور خود را به خاطر بیاورد، نگاهی که قرار بود با اقداماتی همچون فرهنگ‌کارت، لباس اجرا بیوشد اما تا این لحظه خبری از اجرای آن وعده‌ها نیست.

جدول اقدامات وزیر ارشاد بر اساس برنامهٔ اعلامی به مجلس

نام کلان‌برنامه	اهم اقدامات اجرایی	اقدامات انجام‌شده
سنت‌ها، نهادها، آیین‌ها و ارزش‌های اسلامی و ملی	حمایت از توسعه تولید و ترویج آثار و محصولات فرهنگی، هنری و رسانه‌های مجازی در جهت حفظ و تقویت ارزش‌های اسلامی و ایرانی	به‌جز نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های روتین، اتفاق دیگری صورت نگرفته است
	تقویت آفرینش‌های فرهنگی و هنری کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد و جهت‌دهی آن‌ها به حوزه فعالیت‌های اجتماعی و محله‌محور	به‌جز نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های روتین، اتفاق دیگری صورت نگرفته است
	حمایت از برنامه‌های ناظر به تولید و ترویج مفاهیم قرآن و اهل بیت(ع) توسط مؤسسات قرآنی (در حوزه‌های سینما، انیمیشن، بازی‌های رایانه‌ای و…)	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	حمایت از حفظ و تقویت خرده‌فرهنگ‌های اقوام و مذاهب در نقاط مختلف کشور	به‌جز نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های روتین، اتفاق دیگری صورت نگرفته است
	حمایت از توسعه، تولید و ترویج آثار محصولات فرهنگی و هنری بومی اقوام ایرانی، در محورها همچون لباس اقوام ایرانی، موسیقی، نمایش‌های سنتی، مشاهیر و مفاخر و زبان و فرهنگ عامه	اقدامات در حوزه لباس به جشنواره فجر، فردخت و نمایشگاه‌های شهری محدود می‌شود و در حوزه نمایش‌های سنتی نیز اقدامی فراتر از جشنواره‌های مرسوم قابل مشاهده نیست
کتاب و چاپ و نشر	حمایت از شخصیت‌پردازی و تولید کالا‌های فرهنگی برای ترویج و نهادینه‌سازی مفاخر دینی، ملی و انقلابی (بازارپردازی فرهنگی به ویژه در حوزه‌هایی مانند مد و لباس)	برگزاری سیزدهمین دوره مد و لباس فجر، فردخت و نمایشگاه مد و لباس خانواده ایرانی در کارنامه دولت دیده می‌شود
	استفاده از ظرفیت‌های وقف و امور خیریه برای تقویت اقتصاد فرهنگ	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	احیا و تقویت برنامه‌های انگیزشی برای ترویج کتاب و کتابخوانی	به‌جز اقدامات روتین گذشته و برگزاری نمایشگاه کتاب اقدام دیگری دیده نمی‌شود
	تقویت و گسترش کتابخانه‌های عمومی و افزایش دسترسی‌پذیری به منابع کتابخانه‌ای	حدود ۲۴ کتابخانه افتتاح شده است
	حمایت از گسترش ترجمه و نشر کتاب ایرانی در بازارهای هدف با اولویت کشورهای همسایه و ایران فرهنگی	برقراری روابط در حوزه چاپ و نشر با پاکستان، ترکیه و روسیه و چند سفر میان ایران و کشورهای همسایه (به‌جز فلوشیپ در نمایشگاه کتاب اقدام دیگری دیده نمی‌شود)
هنرهای نمایش، تجسمی و موسیقی	تقویت ارزش‌ها و نمادهای ایرانی اسلامی در محصولات چاپی	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	حمایت از حضور ظرفیت صنعت چاپ و نشر کشور در بازارهای بین‌المللی به‌ویژه کشورهای همسایه	به‌جز روابط نمایشگاهی با ترکیه و پاکستان رشد خاصی دیده نمی‌شود
	حمایت از آفرینش‌های هنری مردمی و اجراهای موسیقی با توجه به ارزش‌های ایرانی– اسلامی	به‌شکل مشخص اقداماتی طی جنگ ۱۲ روزه در قالب حضور هنرمندان در شهر صورت گرفت
	حمایت از تقویت اقتصاد هنر به‌ویژه برای عرضه در بازارهای بین‌المللی	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	ایجاد و تقویت سامانه صیانت از مالکیت تولیدگران محتواهای صوتی	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
رسانه و تبلیغات	حمایت از ارتقای شاخص‌های مرجعیت نظام رسانه‌ای داخلی	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	حمایت از تشکیل اتاق خبر و روایت‌گری در قلمرو ایران فرهنگی و جهان اسلام با مشارکت سازمان‌های بین‌المللی و مؤسسات رسانه‌ای	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	شبکه‌سازی فعالیت‌های محتوایی و میدانی رسانه‌ای با فعالان متناظر خارجی	اقدام مشخصی دیده نمی‌شود
	ساماندهی تبلیغات تجاری در فضای مجازی (اقدام ۲۴ از سند راهبردی فضای مجازی)	پیش‌نویس سند ساماندهی تبلیغات در فضای مجازی نهایی شد و به‌جز این اقدام دیگری دیده نمی‌شود
	تقویت بنیاد و پویانمایی و حمایت از ورود آثار پویانمایی کشور به بازارهای بین‌المللی و منطقه‌ای	به‌جز چند انیمیشن کوتاه تولیدی در سال‌های گذشته و حضور انیمیشن بلند «پسر دلفینی ۲» در بازارهای روسیه و… اقدام دیگری دیده نمی‌شود
سینما، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای	تقویت زیرساخت‌های سینمایی به‌ویژه در استان‌ها و شهرهای کم‌برخوردار	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	تقویت حمایت از توسعه سینماگران و فعالیت‌های VOD ها به‌ویژه برای ورود به بازارهای بین‌المللی و منطقه‌ای	به جز حضور سریال «در انتهای شب» در جشنواره‌های بین‌المللی اتفاق ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	حمایت از تولید فیلم‌های سینمایی و بازی‌های رایانه‌ای با مضامین ایرانی– اسلامی	به دلیل منصوب شدن مدیر تازه فارابی در ۲۴ فروردین ۱۴۰۲، اقدام متفاوتی دیده نمی‌شود
	حمایت از تولید فیلم‌های سینمایی مشترک با سینماگران کشورهای همسایه و ایران فرهنگی	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	حمایت از تربیت توانمندسازی نیروهای مستعد برای سکانداری مطلوب‌تر امور فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
دیپلماسی عمومی و روابط فرهنگی بین‌المللی	فعال‌سازی سامانه راهبری حضور فعالان فرهنگی، هنری رسانه‌ای ایران در رویدادهای بین‌المللی	حضور در جشنواره‌های روسیه، ترکیه، چین و کشورهای منطقه دیده می‌شود و البته حضور مستقل برخی فیلم‌ها در جشنواره‌های بین‌المللی
	حمایت فراگیر از تولید و نشر محتواهای چندزبانه توسط تشکگران داخلی و خارجی برای بهبود و اعتلای تصویر ایران در افکار عمومی (حمایت از سفر، روایتگری و ارتباطات فعالیت منتخب در حوزه‌های اندیشه، رسانه‌ای، خبری، هنری و ایران‌شناسی)	به جز اقداماتی در زمان جنگ و گفت‌وگو با اشخاص فرهنگی و هنری بین‌المللی اتفاق متفاوتی دیده نمی‌شود
	صیانت و تقویت هویت ملی ایرانیان خارج از کشور از طریق برگزاری رویدادهای فرهنگی هنری ویژه ایرانیان و ایجاد و تسهیل شبکه‌های ارتباطی در حوزه فرهنگ و هنر	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	تعامل و همکاری با مراجع فرهنگی بین‌المللی و منطقه‌ای نظیر یونسکو، آیسیکو، اکو برای تثبیت مرجعیت ایران در حوزه‌های مورد نظر	حضور در جشنواره بین فرهنگی یونسکو پیرناس و چند نشست اقدام بیشتری دیده نمی‌شود
	حمایت از برگزاری جشنواره، مسابقه، جایزه و المپیادهای منطقه‌ای در زمینه‌های زبان و ادب فارسی، ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی در سایر جوامع	به‌جز برگزاری چند اجلاسیه و حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی اقدام دیگری دیده می‌شود
فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی	توسعه نظام محتوا و خدمات محتوایی در فضای مجازی (اقدام ۲۰ از سند راهبردی فضای مجازی)	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	ترویج و ارتقای سواد فضای مجازی؛ از قبیل فرهنگ کاربری و هشیارسازی (اقدام ۳۴ از سند راهبردی فضای مجازی)	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	طرح ارتقای ظرفیت مشارکت‌های مردمی و تشکال‌های مردم‌نهاد در فضای مجازی (اقدام ۳۴ از سند راهبردی فضای مجازی)	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود
	حمایت از ایجاد و تقویت سامانه‌ها و سکوی‌های فناوری پایه در ساحت‌های تولید، نظارت و مصرف فرهنگی	اقدام ویژه‌ای دیده نمی‌شود

فرهنگیان

روزنامه

دوشنبه ۶ مرداد ۱۴۰۴

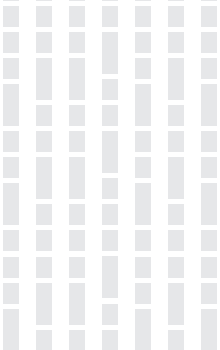
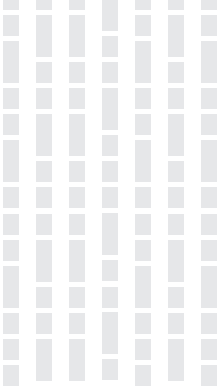
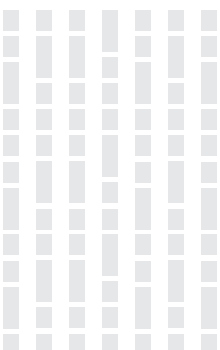
شماره ۴۴۶۹

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

۱۳